

EVALUATIE GANZENBEHEER 2019

GEMEENTE RIJSWIJK

Stadhuis, Bogaardplein 15
Postbus 5305, 2280 HH
Telefoon 14 070
stadhuis@rijswijk.nl
www.rijswijk.nl

Inhoud

INLEIDING	1
1. RESULTAAT BROEDSEIZOEN 2019	2
2. VERBETERPUNTEN BROEDSEIZOEN 2020.....	9
3. FINANCIËLE PARAGRAAF	10
BIJLAGEN	1
Bijlage 1. Stroomschema methodiek olie dompelen.....	2
Bijlage 2. Protocol zomertelling ganzen.....	3
Bijlage 3. Landelijke ganzentelling 20 juli 2019.	9
Bijlage 4. Landelijke ganzentelling 21 juli 2018.	10
Bijlage 5. Ganzentelling 2017	11
Bijlage 6. Doorgevoerde verbeteringen waar we mee doorgaan	13
Bijlage 7. Zwemwater meetnet zwemwaterkwaliteit 2019	15
Bijlage 8. Overzicht meldingen ganzen Dierenambulance 2017	16

INLEIDING

Op 7 december 2017 is het Ganzenbeheerplan van gemeente Rijswijk vastgesteld door het college van B&W. Eén van de voorwaarde voor vaststelling is een jaarlijkse evaluatie van het Ganzenbeheerplan om het effect en het resultaat van het beheerplan inzichtelijk te krijgen. In het broedseizoen 2018 is het beheerplan voor het eerst in de praktijk gebracht en geëvalueerd. In het evaluatierapport 2018 zijn aanbevelingen opgenomen om het ganzenbeheer in 2019 te verbeteren. Deze aanbevelingen zijn overgenomen en onderdeel geworden van de aanpak. Voor u ligt het tweede evaluatierapport van het Ganzenbeheerplan over het broedseizoen 2019.

Het doel van het Ganzenbeheerplan is vierledig. Het heeft tot doel om:

1. een bijdrage te leveren aan het terugdringen van de populatie Standganzen aansluitend op de provinciale taakstelling;
2. een bijdrage te leveren aan het behoud van de waterkwaliteit en specifiek die van de zwemvijver in het Wilhelminapark aansluitend op de afspraken die hierover zijn gemaakt met Hoogheemraadschap van Delfland;
3. een afname van de schade of overlast veroorzaakt door ganzen;
4. tot een gezamenlijke gecoördineerde meerjarige aanpak te komen in afstemming en samenwerking met de diverse betrokken partijen.

Bij het realiseren van deze vier doelstellingen is het uitgangspunt om de meest diervriendelijke maatregelen hierbij toe te passen.

Samenvatting

Omschrijving	2017	2018	2019
Nestbehandeling (Aantal behandelde eieren)	351	1339	1405
Populatie (aantal getelde ganzen)	1503	488	604
Meldingen ganzenoverlast bedrijven	onbekend	3	4
Meldingen ganzenoverlast particulieren	onbekend	5	4
Verkeersaanrijdingen met ganzen	9	9	(t/m juli) 6
Aantal ganzenbeheerders	5	16	16
Waterkwaliteit zwemvijver Wilhelminapark	uitstekend	uitstekend	uitstekend

Leeswijzer

Het document begint met een weergave van de resultaten van de inzet van het ganzenbeheer in het broedseizoen 2019 aan de hand van de doelstellingen. Daarna komen de verbeterpunten voor het nieuwe broedseizoen aan bod en eindigt het document met een financiële paragraaf. Voor de leesbaarheid van het document is achterliggende, meer gedetailleerde, informatie opgenomen in de bijlagen.

1. RESULTAAT BROEDSEIZOEN 2019

Wijziging beheergebied

Ten opzichte van vorig jaar is het gebied waarin het ganzenbeheer is uitgevoerd gewijzigd. Gezien de kleine aantallen broedende ganzen op Landgoed te Werve is in onderling overleg overeengekomen om het ganzenbeheer op deze locatie ad hoc door eigen terreinbeheerders uit te laten voeren. Daarentegen zijn 't Haantje (het voormalig volkstuintencomplex 'Tot ons genoeg') en de weilanden langs de Lange Kleiweg aan het beheergebied toegevoegd. Het Wilhelminapark en de Hoekpolder zijn als beheergebied ongewijzigd gebleven.

Wijziging beheerders

Het totaal aantal vrijwillige beheerders bedroeg in 2019 vijftien. Een aantal vrijwillige beheerders van seizoen 2018 is gebleven, een aantal is gestopt en er zijn nieuwe vrijwilligers bijgekomen. Vanwege de Algemene Verordening Gegevensbescherming is geen overzicht van de ganzenbeheerders 2019 in de bijlagen opgenomen.

Doelstelling 1:

een bijdrage te leveren aan het terugdringen van de populatie Standganzen aansluitend op de provinciale taakstelling.

Er zijn in totaal negen tweewekelijkse beheerrondes uitgevoerd in de periode maart tot en met juni 2019.

Het resultaat van de nestbehandeling in 2019 per gebied:

Gebied	Totaal nest	Totaal ei verwijderd
Wilhelminapark	208	1144
't Haantje	8	40
Lange Kleiweg	52	188
Hoekpolder	11	33
Totaal	279	1405

Resultaat 2019 ten opzichte van 2018 naar ganzensoort:

Omschrijving	2018	2019	Vershil
Totaal aantal nesten, waarvan:	236	279	+ 43
- Canadees	107	151	+ 44
- Grauw	82	90	+ 8
- Nijl	47	38	-9
Totaal verwijderde eieren,	1255	1405	+ 150
- Canadees	431	592	+ 161
- Grauw	463	514	+ 51
- Nijl	361	299	-62

Toelichting

Het verschil ten opzichte van vorig jaar is te verklaren door wijzigingen in het beheergebied. Bij 't Haantje en langs de Lange Kleiweg zijn we vorig jaar niet actief geweest en daar zijn dit jaar 60 extra nesten beheerd met in totaal 228 verwijderde eieren.

Wat opvalt is de afname van het aantal nesten / eieren van de Nijlgans. Het vermoeden is dat die zijn gaan nestelen op moeilijker bereikbare plekken buiten het beheergebied (in bomen en op gebouwen). Verspreid over Rijswijk zijn koppels Nijlganzen met kleintjes gesignaleerd.

Gebleken is dat de Grauwe ganzen niet in de Natuurtuin, 't Haantje, de Lange Kleiweg en de Hoekpolder nestelen; zij hebben een duidelijke voorkeur voor de eilanden in het Wilhelminapark.

De Canadese gans is wel gesignaleerd op alle locaties. Alleen was deze soort dit beheerseizoen beduidend agressiever in het beschermen van hun nest met legsel.

Het resultaat van het ad hoc beheer op Landgoed te Werve is in het overzicht 2019 niet meegenomen.

De resultaten van de nestbehandeling zijn in de ei-module van het registratiesysteem DORA ingevoerd.

Resultaat ganzentelling 20 juli 2019

Jaarlijks vindt de landelijke ganzentelling plaats op de derde zaterdag van juli. Deze landelijke ganzentelling wordt gecoördineerd door de Wildbeheereenheden (WBE). In onze regio is dat WBE Delfland. Voor een zorgvuldige en eenduidige telling wordt een telprotocol gehanteerd en registratie vindt eveneens eenduidig plaats in DORA.

Gemeente Rijswijk heeft op 20 juli 2019 voor de tweede keer als apart telgebied aan deze telling meegedaan in afstemming met de tellers van Den Haag en Delft. We hebben het resultaat van deze telling afgezet tegen de tellingen die in 2017 en 2018 in Rijswijk zijn uitgevoerd. Zie de bijlagen voor de totale tellijsten 2017, 2018 en 2019 in Rijswijk, samengevat als volgt:

Soort gans	Aantal 2017	Aantal 2018	Aantal 2019
Nijlgans	550	152	162
Canadese gans	622	303	413
Grauwe gans	283	16	11
Boerengans	42	17	18
Overige ganzensoort	6	0	0
Totaal	1503	488	604

Toelichting

In het evaluatierapport 2018 is al uitgebreid ingegaan op de enorme afname van de ganzenpopulatie ten opzichte van 2017. We zien in 2019 echter een (kleine) toename van de ganzenpopulatie in vergelijking met 2018. Mogelijke verklaringen hiervan zijn:

- de zomer van 2018 was één van de warmste én droogste zomers sinds 100 jaar. Door die aanhoudende droogte was er amper voedzaam gras in de parken en velden van Rijswijk waardoor veel ganzen na de ruiperiode hun heil elders hebben gezocht. De zomer in 2019 is een stuk natter met volop groene voedzame grasvelden waardoor veel ganzen ook na de broed-, en ruiperiode in Rijswijk zijn gebleven;
- de beheerders die tevens lid zijn van WBE Delfland geven als verklaring dat de bejaging van Canadese ganzen jaarrond is vrijgesteld met een aanzienlijk lagere broeddichtheid in het boerenland / buitengebied omdat koppelvormers worden beschoten om vestiging te voorkomen. Als reactie daarop zoeken Canadese ganzen broedplekken in de stedelijke gebieden waar ze niet beschoten mogen / kunnen worden. Dit is een hele plausibele verklaring voor de grote toename bij juist deze ganzensoort. NB: Eén en ander kan geverifieerd worden als alle resultaten van de landelijke ganzentelling binnen zijn en er daadwerkelijk een migratie van Canadese ganzen van buitengebieden naar stedelijke gebieden waarneembaar is;
- waar we altijd rekening mee moeten houden is het fenomeen momentopname want enerzijds is de grote groep Canadese ganzen (129 in totaal) die we 20 juli geteld hebben op 't Haantje op deze plek niet eerder in deze aantallen waargenomen. Terwijl anderzijds (net als vorig jaar) de Grauwe ganzen Rijswijk massaal hebben verlaten na de broed-, en ruiperiode en in de Rijswijkse tellingen niet voorkomen. Er is niet voor niets een landelijke ganzentelling op een specifieke datum en tijdstip met telprotocol en dergelijke om deze lokale momentopnames in een groter totaalbeeld te kunnen plaatsen.

Resultaat aanpassing habitat

Een effectieve en diervriendelijkere methode voor het (weg)sturen van ganzenpopulaties van ongewenste plekken naar gewenste plekken is slim gebruik maken van landschappelijke ingrepen. Ganzen blijken een duidelijke voorkeur te hebben voor locaties waar:

- voedzame graslanden nabij / grenzend aan het water zijn;
- oevers goed toegankelijk zijn. Bij verhoogde oevers of oevers met dichte plantengroei gaan ze niet aan land;
- vlak langs de oevers ondiep water is, zodat ze in het water kunnen staan;
- er vrij uitzicht is vanaf het water en de oevers om gevaar tijdig te kunnen signaleren;
- het slecht bereikbaar / toegankelijk is voor landpredators (vossen, honden).

In de ruiperiode kunnen de ganzen niet vliegen en verplaatsen ze zich waggelend over land of peddelend door het water. Door in deze periode slim 'blokkades' aan te brengen kan een ganzenpopulatie eveneens weggeleid worden van ongewenste plekken en/of toe geleid worden naar gewenste plekken. Afgelopen broedseizoen zijn in het Wilhelminapark hekwerken gevlochten van geknotte wilgentwijgen en langs de drukke fietspaden aan de Prinses Beatrixlaan geplaatst om de ganzen daar te weren. Dit is effectief gebleken. Het (on)toegankelijker maken van sloten en oevers is eveneens een effectief sturingsmiddel gebleken.

Doelstelling 2:

een bijdrage te leveren aan het behoud van de waterkwaliteit en specifiek die van de zwemvijver in het Wilhelminapark aansluitend op de afspraken die hierover zijn gemaakt met Hoogheemraadschap van Delfland.

In het evaluatierapport 2018 is al uitgebreid ingegaan op de afspraken die zijn vastgelegd in de overeenkomst tussen gemeente Rijswijk en Hoogheemraadschap van Delfland voor het behoud van de zwemwaterkwaliteit van de zwemvijver in het Wilhelminapark. In overleg met het Hoogheemraadschap van Delfland is in het Uitvoeringsprogramma 2019-2020 van de Wateragenda hierover het volgende opgenomen:

‘Voor de bescherming van NEZ en de zwemwaterkwaliteit is het van belang dat de ganzenpopulatie binnen Rijswijk daalt conform de met de provincie gemaakte afspraken. De gemeente Rijswijk geeft hier, binnen de vastgestelde gemeentelijke beleidsvrijheid op dit thema, invulling aan door middel van het Ganzenbeheerplan Rijswijk’

Resultaat zwemwaterkwaliteit zwemvijver Wilhelminapark

Aan de hand van het veiligheidsrapport heeft Omgevingsdienst Midden Holland (ODMH) ook dit jaar in april een waarschuwing gegeven vanwege een onveilige bodem. In juni zijn er in opdracht van gemeente Rijswijk werkzaamheden uitgevoerd om het strand en de bodem van het zwemgedeelte te egaliseren om deze onveilige situatie op te heffen. Hiervoor is het waterpeil tijdelijk verlaagd en na afronding van de werkzaamheden is het waterpeil weer verhoogd. Hierbij is per abuis ‘vervuild’ water vanuit de visvijver in de zwemvijver terecht gekomen. Dit heeft een zwemwaarschuwing vanwege blauwalg tot gevolg gehad die echter diezelfde week weer werd ingetrokken omdat het water in de zwemvijver robuust genoeg bleek om de vervuiling op te vangen. Buiten dit incident heeft de waterkwaliteit gedurende het gehele seizoen de waardering uitstekend gehad met bacteriële waarden (ver) onder de norm en geen blauwalg. Zie bijlage 7.

Inzet voor behoud van de zwemwaterkwaliteit.

- Afname van de populatie ganzen op en rondom de zwemvijver blijft een heikel punt. Ten opzichte van 2017 zijn de aantallen weliswaar gehalveerd van gemiddeld 200 naar 100 ganzen, maar een dergelijke populatie is nog steeds aanzienlijk voor dit formaat zwemvijver. Er wordt door de gemeente Rijswijk gewerkt aan een ontwerp voor herinrichting van het Wilhelminapark. Vanuit het ganzenbeheer is een notitie opgesteld om bij deze herinrichting een aantal landschappelijke ingrepen mee te nemen om enerzijds de ganzen van de zwemvijver te weren en anderzijds ze naar de surfvijver te lokken.
- Vanaf de maand mei tot en met augustus is het strand wekelijks schoongemaakt om de ganzenpoep te verwijderen. Tijdens de warme zomerse dagen is het strand twee keer per week schoon gemaakt.
- Met de Rijswijkse Hengelsport Vereniging is afgesproken dat er het hele jaar door voor de zwemvijver een totaal visverbod geldt voor hun leden. Dit is tevens aangepast in de Visplanner (App) van Sportvisserij Nederland.
- Er is gecommuniceerd over de schadelijke gevolgen van (water)vogels voeren voor de vogels zelf en hun omgeving (waterkwaliteit).

Doelstelling 3:

een afname van de schade en/of overlast veroorzaakt door ganzen.

Indicatoren voor deze doelstelling zijn:

- Het aantal meldingen van schade en/of overlast door ganzen van bedrijven/organisaties;
- Het aantal meldingen van schade en/of overlast door ganzen van particulieren;
- Het aantal verkeersaanrijdingen met ganzen.

Meldingen van bedrijven

Afgelopen broedseizoen zijn vier meldingen binnen gekomen van bedrijven/organisaties over overlast van ganzen.

1. **Van der Helm Milieubeheer BV.** Afspraken gemaakt over uitwisselen van gegevens over broedende ganzen op de bouwterreinen bij 't Haantje en in Sion. Aangetroffen nesten zijn door ons behandeld.
2. **CBR.** Broedend koppel Canadese ganzen bij de toegangsweg naar CBR die agressief reageren naar bezoekers. Nest is door ons behandeld.
3. **Kinderboerderij 't Akkertje** heeft een populatie Canadese ganzen die t.o.v. 2018 in aantal is toegenomen van 12 naar 40 exemplaren. Ze broeden niet op het terrein maar komen dagelijks grazen op de velden. De beheerder verjaagt ze indien nodig.
4. **VvE Vredenburgweg.** De secretaris heeft gevraagd op welke wijze zij kunnen bijdragen aan het bestrijden van de overlast van de ganzen in 'hun' vijver. Uitgelegd dat we dit gemeentelijk oppakken en de broedende Nijlganzen op deze locatie zijn meegenomen in het beheer.

Meldingen van particulieren

Afgelopen broedseizoen zijn vier meldingen binnen gekomen van particulieren over overlast van ganzen.

1. 12 januari 2019. Handgeschreven brief / melding van inwoner n.a.v. krantenartikel Groot Rijswijk over het ganzenbeheer. Telefonisch uitgebreid gesproken en gerustgesteld.
2. 10 februari 2019. Melding van inwoner over overstekende Boerenganzen bij de Hoornbrug. Aantal waarschuwborden met overstekende ganzen geplaatst om aanrijdingen te voorkomen.
3. 18 februari 2019. Melding van inwoner over luidruchtige ganzen in het park langs de Tubasingel. Uitleg gegeven over het ganzenbeheer en tijdelijkheid van de luidruchtigheid in aanloop naar broedseizoen.
4. 21 mei 2019. Melding van inwoner over een agressief Nijlganzenkoppel met negen jongen. Uitleg gegeven over het ganzenbeheer en specifiek Nijlganzen die ook in bomen en op daken broeden en daardoor lastig te beheren zijn.

Verkeersaanrijdingen

In bijlage 8 is een totaaloverzicht van de Dierenambulance opgenomen met het aantal meldingen in 2017, 2018 en 2019 (NB: ten tijde dat dit rapport is opgesteld waren gegevens beschikbaar tot en met juli) betreffende ganzen in Rijswijk. In dit overzicht is door de Dierenambulance verkeersaanrijdingen met ganzen apart als reden geregistreerd. Hieruit blijkt dat er zowel in 2017 als in 2018 in totaal negen verkeersaanrijdingen met ganzen zijn geweest en staat de teller in 2019 tot en met juli op totaal zes verkeersaanrijdingen met ganzen. Er is geen significante afname of toename van het aantal aanrijdingen met ganzen.

Doelstelling 4:

tot een gezamenlijke gecoördineerde meerjarige aanpak te komen in afstemming en samenwerking met de diverse betrokken partijen.

Aan het ganzenbeheer is in 2019 uitvoering gegeven door een samenwerking tussen :

- De professioneel faunabeheerder van Duurzaam Fauna Advies.
- De vrijwilligers van Wildbeheereenheid Delfland.
- De vrijwilligers aangemeld via de Dierenbescherming en de Dierenambulance.
- De betrokken inwoners die a.d.h.v. de persberichten zich hebben aangemeld.
- De betrokken ambtenaren van gemeente Rijswijk.

Rijswijkse ambtenaren leveren hun bijdrage vanuit de zogenaamde Goede doelenregeling van de gemeente waarbij ambtenaren zich voor de duur van hun dienstverband (in uren per week) jaarlijks mogen inzetten voor een goed doel. Deelname aan het Ganzenbeheerplan wordt als een goed doel beschouwd.

De professioneel faunabeheerder van Duurzaam Fauna Advies heeft aan het begin van het broedseizoen aan de nieuwe ganzenbeheerders van het Wilhelminapark een uitgebreide instructie gegeven, zowel in theorie als in de praktijk. Na deze intensieve en zorgvuldige instructies hebben we de rest van het seizoen de methodiek 'olie dompelen' op eigen kracht kunnen uitvoeren. Daarnaast

heeft hij de beleidsmedewerker Dierenwelzijn gevoed met kennis en adviezen voor het verbeteren van het ganzenbeheer.

De vrijwilligers van WBE Delfland hebben de gehele Hoekpolder, 't Haantje en de Lange Kleiweg voor hun rekening genomen met toepassing van de methodiek 'eieren prikken met 1 ei onbehandeld laten' voor minimaal broedsucces. Ook zij hebben de beleidsmedewerker Dierenwelzijn gevoed met belangrijke kennis en adviezen voor het verbeteren van het ganzenbeheer.

De overige vrijwilligers hebben samen met bovengenoemde partijen uitvoering gegeven aan het Ganzenbeheerplan en eveneens een belangrijke bijdrage geleverd aan verbetering hiervan door praktische tips en suggesties vanuit de eigen opgedane ervaring.

Regie en coördinatie van het ganzenbeheer is in handen van de beleidsmedewerker Dierenwelzijn van gemeente Rijswijk vanuit het team Natuur & Samenleving. Hij zorgt intern voor afstemming en overleg met andere betrokken teams binnen de gemeente Rijswijk. Extern onderhoudt hij namens gemeente Rijswijk de contacten met de regio waaronder:

- Hoogheemraadschap van Delfland.
- Faunabeheereenheid Zuid-Holland.
- Wildbeheereenheid Delfland.
- Werkgroep voorkomen vogelaanvaring Rotterdam the Hague Airport.
- Provincie Zuid-Holland.
- Buurgemeenten.

Conclusie:

Ganzenbeheer door nestbehandeling en landschappelijke ingrepen is een aanpak van de lange adem waarvan het effect na meerdere jaren merkbaar en zichtbaar wordt. Het is voorbarig om na twee broedseizoenen te concluderen dat de doelstellingen van het Ganzenbeheerplan zijn behaald. Wel kunnen we concluderen dat we op de goede weg zitten. Sinds we met deze aanpak zijn begonnen is het aantal jonge ganzen drastisch afgenomen en verlaten de volwassen ganzen eerder het gebied door het uitblijven van broedsucces. Dit heeft een positief effect op de waterkwaliteit van de (zwem)vijvers en op de flora en fauna in zijn algemeenheid.

In het volgende hoofdstuk volgt een beschrijving hoe we met de opgedane kennis en ervaring het ganzenbeheer in 2020 nog beter kunnen uitvoeren.

2. VERBETERPUNTEN BROEDSEIZOEN 2020

Seizoen 2018 was een leerjaar waarin het Ganzenbeheerplan voor het eerst ten uitvoer is gebracht. Er is in dat jaar door de betrokkenen veel kennis en ervaring opgedaan met een aantal verbeterpunten, die we hebben doorgevoerd in het beheerseizoen 2019. Zie bijlage 6 voor een opsomming van de verbeteringen van voorgaande broedseizoenen waar we in 2020 mee doorgaan.

Op 28 september 2019 hebben we met de deelnemers van het ganzenbeheer het afgelopen beheerseizoen geëvalueerd. Tijdens deze bijeenkomst zijn de volgende verbeter suggesties gedaan:

- Zorg voor gerichte inzet van honden voor het verjagen van ganzen bij met name het strandje langs de zwembijver. Gebleken is dat ganzen niet komen op plekken waar regelmatig honden (los) lopen.
- Maak in de rapportage van WBE Delfland niet alleen de ganzentelling zichtbaar maar ook de resultaten van de nestbehandeling (hoeveel eieren zijn behandeld/verwijderd). NB: ondertussen de toezegging van WBE Delfland ontvangen dat in het 1^e kwartaal 2020 het rapport ganzenbeheer 2019 regio Delfland verschijnt a.d.h.v. de registraties in DORA.
- Voer de voorgestelde landschappelijke ingrepen in het Wilhelminapark ook daadwerkelijk uit en begin hier vroeg in het beheerseizoen mee. NB: de beleidsmedewerker Dierenwelzijn is betrokken bij het ontwerp voor de herinrichting van het Wilhelminapark.
- Blijf de succesvolle diervriendelijk Rijswijkse aanpak uitdragen in de regio Delfland , de regiegroep vogelaanvaringen Rotterdam The Hague Airport en Provincie Zuid-Holland en blijf deze succesvolle aanpak delen!
- Onderzoek voor aanvang van het nieuwe seizoen of één van de twee gebruikte methodieken voor nestbehandeling de voorkeur heeft of beide methodieken toegepast blijven. NB: methodiek 1: alle eieren behandelen door uithalen en olie dompelen met als effect geen broedsucces. Methodiek 2: één á twee eieren onbehandeld laten met als effect een beperkt broedsucces.
- Zorg bij het inroosteren van de vrijwilligers voor extra bemensing voor het beheer aan de Lange Kleiweg.
- Zorg ervoor dat de eilanden in het Wilhelminapark tijdig gemaaid worden.

3. FINANCIËLE PARAGRAAF

Kosten ganzenbeheer 2019

In 2019 zijn de volgende kosten gemaakt voor het ganzenbeheer:

Omschrijving	Bedrag
Advies, instructie en materialen Duurzaam Fauna Advies	€ 2.834,82
Neopreen waadpak	€ 82,04
4 snoeischaren	€ 95,76
Hesjes met opdruk "Ganzenbeheer Rijswijk"	€ 106,01
Lidmaatschappen WBE Delfland	€ 37,50
Verkeersborden overstekende ganzen	€ 102,90
Kosten vrijwilligers	€ 247,72
Totaal	€ 3.506,75

Al deze kosten zijn betaald vanuit het budget voor Dierenwelzijn. NB: De kosten voor het beheer en onderhoud van de grasvelden, oevers en het strandje aan de zwemvijver in het Wilhelminapark maken geen onderdeel uit van dit budget.

Begroting ganzenbeheer 2020

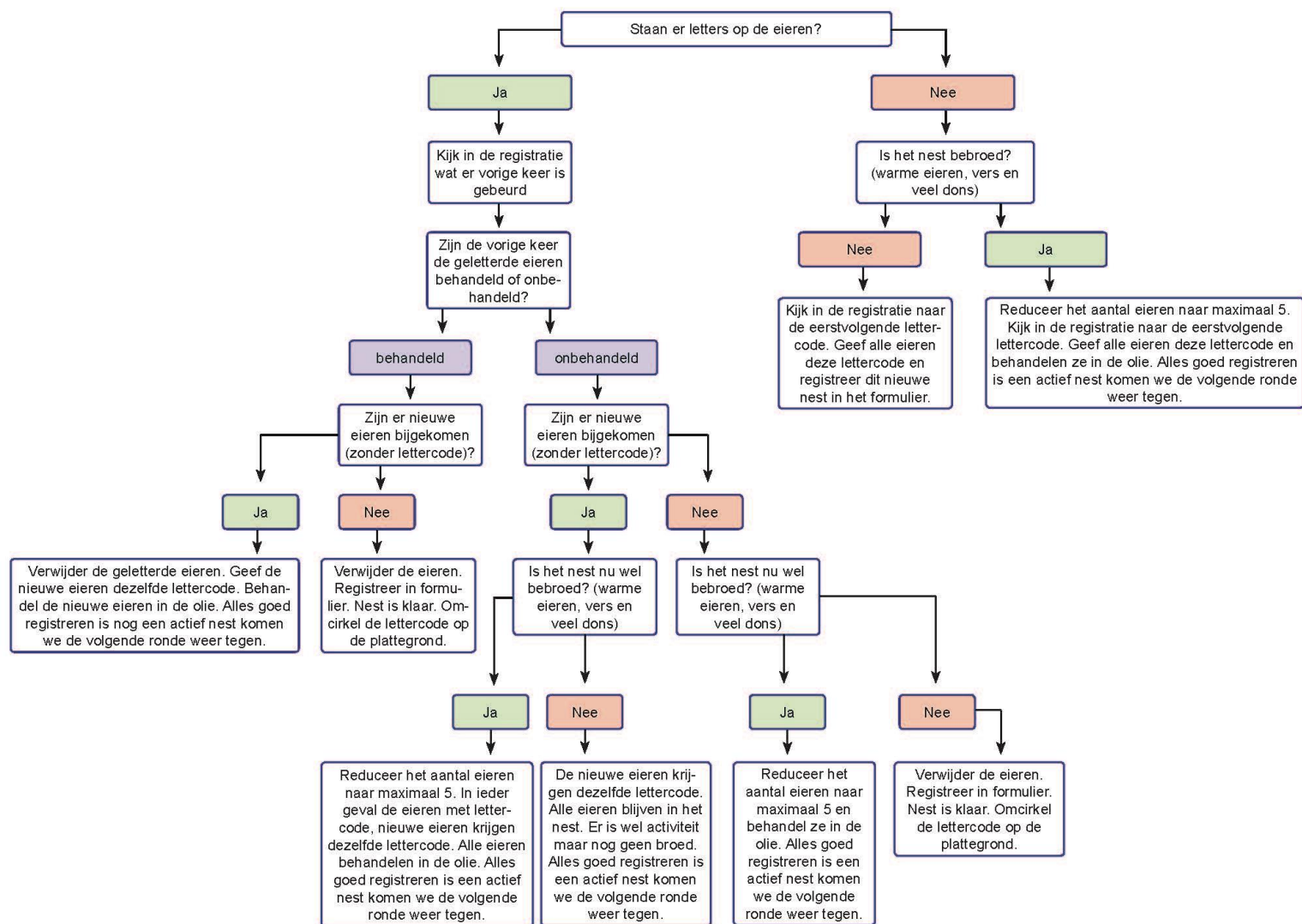
De begroting voor 2020 ziet er als volgt uit:

Omschrijving	Bedrag
Advies, instructie en materialen Duurzaam Fauna Advies	€ 2.750,-
Lidmaatschap WBE Delfland	€ 40,-
Verkeersborden overstekende ganzen	€ 110,-
Kosten vrijwilligers	€ 350,-
Totaal	€ 3.250,-

BIJLAGEN

BIJLAGE 1. STROOMSCHEMA METHODIEK OLIE DOMPELEN

Ganzenbeheer

BIJLAGE 2. PROTOCOL ZOMERTELLING GANZEN

Protocol zomertelling ganzen

Gezamenlijk protocol
voor de provinciale
zomertellingen van ganzen

Landelijke technische werkgroep zomertelling ganzen

Vastgesteld:

**April
2012**

Inleiding

Dit protocol is opgesteld ter bevordering van een gestandaardiseerde telling in de zomer van ganzen in Nederland. In de zomer (juli) bevinden zich in Nederland (zo goed als) alleen ganzen die ook in Nederland broeden. Het overgrote deel van deze in Nederland broedende vogels voltooien hun jaarcyclus in of nabij hun broedgebied. Deze ganzen worden overzomerende ganzen of zomerganzen genoemd en ook wel jaarrond ganzen of Standganzen. Deze laatste termen dekken echter niet geheel de lading omdat een klein deel toch elders overwintert, zo is door halsbandonderzoek aangetoond (database geese.org). In de winter worden de zomerganzen in Nederland aangevuld met veel grotere aantallen ganzen die in het Arctisch gebied broeden.

Belang telgegevens

Deze zomertelling van ganzen heeft twee belangrijke doelen: een zo volledig mogelijk overzicht verkrijgen van het aantal ganzen per soort in de afzonderlijke provincies en het schatten van een landelijk totaaloverzicht van het aantal overzomerende ganzen. Provincies zijn verantwoordelijk voor het opstellen van het beleid en de faunabeheereenheden voor het opstellen van het faunabeheerplan. Om het beleid en het beheer te kunnen evalueren en eventueel bij te stellen zijn gegevens over de populatieontwikkeling nodig, evenals gegevens over schade en de uitgevoerde maatregelen. In het bestuur van elke faunabeheereenheid zijn de belangen van de verschillende typen grondgebruik vertegenwoordigd: jacht, landbouw, particulier grondbezit en natuurbeheer (terreinbeherende organisaties). Een breed gedragen protocol en (gezamenlijke) uitvoering van de telling door betrokken organisaties dragen bij aan betrouwbare en niet ter discussie staande populatiegegevens.

In de landelijke werkgroep zomertelling ganzen die dit protocol heeft opgesteld zijn de volgende organisaties vertegenwoordigd: SOVON, de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV), Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland (afd. onderzoek en advies), Staatsbosbeheer, de Faunabeheereenheid (FBE) Zuid-Holland, FBE Utrecht, FBE Limburg, en CLM Onderzoek en Advies. Deze organisaties hebben de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met het tellen en verwerken van de telgegevens en met het beheer van ganzen. De werkgroep zal ieder jaar de belangrijkste gegevens van de verschillende provinciale tellingen in een kort verslag opnemen.

Er is gekozen voor één landelijke teldag. Dit omdat ganzen provinciegrenzen kunnen overvliegen en zich niet gedurende het gehele zomerseizoen op dezelfde plaats bevinden. Met een simultane telling in de

provincies kunnen gegevens uit verschillende provincies met elkaar worden vergeleken en kan een goede schatting worden gemaakt van het totale aantal ganzen in Nederland.

Telinstructie

Welke periode tellen

De beste telperiode is de tweede helft van juli (zie bijlage 3). In die tijd zit het broedseizoen er voor de meeste broedende ganzen op en vindt geen (vleugel)lui meer plaats. De vogels verzamelen zich, verliezen wat van hun schuwheid en zijn daardoor gemakkelijker te tellen dan eerder in het seizoen. Bovendien vindt nauwelijks trek plaats, zodat geen 'vervuiling' van de telgegevens ontstaat door wintergasten die worden meegeteld. Begin augustus kan de graanoogst al plaatsvinden, waardoor juist wel sprake kan zijn van verplaatsingen.

Er is daarom gekozen om jaarlijks op **de derde zaterdag van juli** te tellen. Houd u zich ook aan deze datum. Afwijking hiervan kan dubbeltellingen als het gevolg van verplaatsingen in de hand werken. Alleen bij zeer ongunstige weers- of andere omstandigheden kan eventueel op een andere dag worden geteld. U wordt verzocht de teldatum en de reden van het verplaatsen van de teldatum te vermelden op het telformulier.

Welk tijdstip

Zomerganzen maken in juli 's ochtend vroeg en 's avonds foerageervluchten maar verblijven midden op de dag urenlang op dezelfde plek. Dit is het aangewezen tijdstip om ze te tellen. Een telling dient **tussen 9:30 en 16:00 uur** plaats te vinden, waarbij vanwege standaardisatie bij voorkeur direct om 9:30 uur wordt gestart.

Telgebieden/telsectoren

Belangrijk is dat er wordt geteld in vaste **telgebieden** of **telsectoren** (vanaf hier worden deze voor het gemak telgebieden genoemd). Een telgebied is een afgebakend gebied met een vaste, van tevoren afgesproken en vastgelegde begrenzing dat binnen een dagdeel kan worden geteld. Voor de vergelijkbaarheid, om dubbeltellingen te voorkomen en voor de correcte uitwerking van de telling is het nodig om zich aan de vastgelegde begrenzing van de telgebieden te houden. Dit is belangrijk voor de standaardisatie van de telmethode en betrouwbaarheid van de resultaten.

Een telgebied dient **geheel doorkruist** te worden (en niet alleen daar geteld te worden waar men uit ervaring weet ´dat er ganzen zitten´), zonder delen twee keer te bezoeken (kans op dubbeltellingen). Dat geldt ook voor stedelijk gebied en bossen met wateren omdat daar tegenwoordig ook relevante aantallen aanwezig zijn. Het beste is om een vaste route te kiezen die jaarlijks wordt herhaald. Teken deze route in op een gebiedskaart zodat ook anderen deze route kunnen volgen en herhalen. Bij voorkeur dient een telgebied jaarlijks door dezelfde groep te worden geteld. Mocht dit niet mogelijk zijn, dan kan met behulp van de kaart in ieder geval een zelfde route worden aangehouden. Ga anders van tevoren zelf op verkenning of bestudeer een topografische kaart of luchtfoto.

Tellers

Tellingen dienen te worden uitgevoerd door **minimaal twee tellers**. Telgebieden kunnen het beste in gezamenlijk verband (vogelaars/jagers/terreinbeheerders/etc.) worden geteld zodat het draagvlak voor de telresultaten het grootst is. Bij grote groepen kunnen teams de verschillende soorten verdelen. In het ideale geval zijn minimaal drie tellers aanwezig: één concentreert zich als chauffeur op de route en telt eventueel mee, de tweede telt en de derde noteert en telt eventueel mee. Maak hierover van te voren afspraken met elkaar. Wanneer een gebied door een grotere telploeg wordt bezocht, kunnen de taken nog gemakkelijker worden verdeeld (bijvoorbeeld een persoon telt de grauwe ganzen en soepganzen, een ander de Canadese ganzen en nijlganzen, en een derde maakt de notities).

Wijze van tellen

Alle ganzen **aan de grond ongeacht de soort**, worden geteld. **Overvliegende dieren worden niet meegeteld, opvliegende en net landende dieren wél**. Door overvliegende vogels niet mee te tellen worden dubbeltellingen voorkomen. Maak een aantekening als ze het telgebied uitvliegen. Jonge ganzen zijn in juli al lastig te onderscheiden van de ouderdieren. De jongen en ouderdieren hoeven daarom niet apart te worden opgeschreven. Voor alle soorten geldt dus dat het **totaal aantal ganzen, inclusief de jongen, wordt genoteerd**.

Vogels die zich buiten de grenzen van het eigen telgebied ophouden dienen NIET te worden meegeteld en genoteerd. Dit om verwarring en dubbeltellingen te voorkomen. Probeer jaarlijks, als de omstandigheden dit toelaten, de tijdsbesteding (intensiteit waarmee het gebied doorzocht wordt) per telgebied gelijk te houden zodat gegevens vergelijkbaar blijven.

Hybriden, kruisingen tussen twee verschillende soorten ganzen, worden ook meegeteld. Tegenwoordig worden regelmatig hybriden van diverse soorten ganzen waargenomen. Omdat soms erg lastig is te bepalen welke kruising

tussen soorten heeft plaatsgevonden (kenmerken variëren nogal) wordt deze niet nader te bepalen groep tot “hybride” beperkt. Deze staan op het telformulier vermeld als ‘overige ganzen/ soepgans’.

Alle groepen groter dan 50 exemplaren, ongeacht de soortensamenstelling, worden op het telformulier bij **“Groepen (> 50 ganzen)”** ingevuld en worden **op kaart gemarkeerd** met behulp van het volgnummer van het telformulier. Het intekenen geeft extra informatie en zo kunnen bij de verwerking van de gegevens bovendien eventuele dubbeltellingen gemakkelijker worden ontdekt. Individuele ganzen of ganzen die zich in groepen van minder dan 50 exemplaren bevinden, worden op het telformulier ingevuld bij **“Aantal ganzen tussen: 1 en 50 stuks (< 50)”** hoeven niet op kaart gemarkeerd te worden. Dit mag echter wel, maar in dat geval dient u deze bij “Groepen (>50 ganzen)” in te vullen met het bijbehorende volgnummer. Zie bijlage 1 voor een voorbeeld van een ingevuld telformulier en gemarkeerde kaart.

Als er bepaalde ganzensoorten niet worden waargenomen dient na de telling een ‘0’ ingevuld te worden bij het totaal van de betreffende soort. Wanneer er om wat voor reden dan ook niet is geteld, vul dan **‘telling niet uitgevoerd’** in op het formulier en stuur het wel op naar de verwerker van de telling. Wanneer er immers niets is ingevuld of een formulier niet wordt opgestuurd is het niet duidelijk of er wel of niet geteld is. Het formulier dient altijd zo volledig mogelijk te worden ingevuld en te worden opgestuurd.

Groepen tot enkele tientallen vogels kunnen goed individueel worden geteld. Bij grotere groepen kan het noodzakelijk zijn om eenheden van vijf tot zelfs 100 vogels ‘af te passen’ op de groep. Bij 100en vogels kunnen het best groepen van minimaal 10 of 25 individuen afgepast worden, bij 1000en vogels kunnen het best groepen van 50 of 100 worden afgepast. Dit afpassen vereist een zekere ervaring en handigheid. Minder ervaren tellers wordt aangeraden om een **grote groep enkele malen te tellen** op de beschreven manier en dan het gemiddelde van de uitkomsten aan te houden. Het is aan te bevelen om al voor men begint met tellen snel een schatting van de grootte van de gehele groep te maken. Als een groep halverwege de telling wordt verstoord en opvliegt is een nauwkeurige telling niet meer mogelijk. Bij groepen waar meerdere soorten ganzen zich ophouden kan het beste eerst de hele groep worden geteld en vervolgens de soorten apart. Het **bepalen van de soortensamenstelling door steekproeven wordt afgeraden** omdat verschillende soorten binnen de groep niet overal gelijk zijn verdeeld. De telgegevens dienen op het **speciale telformulier** te worden genoteerd en groepen worden op het **kaartje van het telgebied** gemarkeerd. Het kaartje is ook gemakkelijk voor de oriëntatie. Een potlood als schrijfmateriaal voldoet het beste bij nat weer.

Het lijkt voor de hand liggend, maar probeer te allen tijde **verstoring te voorkomen**, dus jaag geen groepen op behalve als het niet anders kan. Verjaging vergroot de kans op dubbeltellingen. Tellingen kunnen in veel

gevallen gewoon van de openbare weg worden uitgevoerd.

In principe **zijn alle vervoermiddelen toegestaan**, maar probeer ieder jaar de telling wel met hetzelfde soort vervoermiddel uit te voeren. Fietsen en lopen maakt het mogelijk om een gebied nauwgezet te onderzoeken (en is milieuvriendelijk), tellen vanuit een auto kan nodig zijn in grote gebieden, bij minder goed weer en om eventuele verstoring te voorkomen. In sommige gevallen is het nodig een boot te gebruiken.

Een verrekijker is bij een telling onontbeerlijk. Een telescoop is een handige aanvulling en eigenlijk onmisbaar bij het tellen van grote en verre groepen. Bij het tellen kan een handteller goede diensten bewijzen (voor enkele euro's te bestellen via internet; zoek via Google). Een **vogelgids** is handig om bij twijfel de kenmerken op te zoeken en de waarneming te bevestigen.

Samenvattend

- Derde zaterdag in juli.
- 09.30-16.00 uur.
- Vlakdekkende telling in telgebieden.
- Vlakdekkend dus gebied wordt geheel doorkruist.
- Ganzen buiten het telgebied worden niet geteld.
- Probeer verstoring te vermijden.
- Minstens 2 tellers, liefst drie.
- Alle ganzen (oude en jonge) worden geteld, ongeacht de soort.
- Hybriden tellen we mee onder het kopje 'overige ganzen/ soepgans'.
- Overvliegende dieren worden NIET meegeteld.
- Net landende (invallende) vogels worden wel geteld (behalve als men zeker weet dat de groep al geteld is), opvliegende vogels eveneens.
- Groepen >50 stuks: invullen bij "Groepen (> 50 ganzen)" en op kaart markeren met het volgnummer.
- Losse individuen en groepen <50: invullen bij "Aantal ganzen tussen: 1 en 50 stuks (< 50)"
- "0" wordt ingevuld, indien van een soort of van alle soorten geen vogels zijn gezien.
- Vul "telling niet uitgevoerd" in, indien een telgebied niet is geteld.
- Tijdsbesteding per telgebied wordt (jaarlijks) vergelijkbaar gehouden.
- Alle vervoermiddelen zijn toegestaan.
- Kennis van het terrein is belangrijk.
- Uitrusting: verrekijker, telformulieren, telgebiedkaart, deze handleiding. Verder zijn handig: telescoop, vogelgids en handteller.

EVALUATIE GANZENBEHEER 2019 GEMEENTE RIJSWIJK

BIJLAGE 3. LANDELIJKE GANZENTELLING 20 JULI 2019.

Anita en Rick Rijswijk rechts van de spoorlijn					
Locatie / straatnaam	Grauwe gans	Canadese gans	Nijlgans	boeren / soepgans	totaal
Wierlerbaan		19			19
Lange Kleiweg		9			9
Elsenburgbos Vlietzicht			9		9
veeweide Jaagpad		2	2		4
Nassaukade 52			8		8
Kinderboerderij Akkertje	6	41		1	48
voetbalveld juliallantje		5			5
Broodfabriek			5		5
Schouwborg / stadhuis		18	7	14	39
Ter Werve		15	40		55
Jasper en Esther Rijswijk links van de spoorlijn exclusief Wilhelminapark					
Locatie / straatnaam	Grauwe gans	Canadese gans	Nijlgans	boeren / soepgans	totaal
Generaal Spoorlaan			4		4
Kruisvaarderspark		16			16
van Vredenburglaan		4		1	5
J.F. Kennedylaan				2	2
van Mooklaan			6		6
Park De Voorde			5		5
Prinses Margrietsingel			2		2
Hoekpolder Zwethzone		4			4
Weide langs Beatrixlaan		18	2		20
Middendorpweg		27			27
't Haantje	1	129	6		136
Tini Wilhelminapark					
Locatie / straatnaam	Grauwe gans	Canadese gans	Nijlgans	boeren / soepgans	totaal
Strandje zwemvijver		38	59		97
BBQ veld		47			47
Surf vijver			2		2
Betonnen plateaus	4				4
vijver lokweide		17	4		21
vijver langs Betraixlaan		4	1		5
Totaal	11	413	162	18	604

EVALUATIE GANZENBEHEER 2019 GEMEENTE RIJSWIJK

BIJLAGE 4. LANDELIJKE GANZENTELLING 21 JULI 2018.

Nico R. en Minne: Rijswijk Noord rechts van de spoorlijn					
Locatie / straatnaam	Grauwe gans	Canadese gans	Nijlgans	boeren / soepgans	totaal
Wielersbaan		26			26
Lange Kleiweg		43			43
't Haantje			8		8
Elsenburgerbos Vlietzicht		23			23
Elsenburgerbos vijvers			2		2
Hoornbrug	2		2	4	8
Cromvlietkade			2		2
Julialaantje	5		8		13
van Vredenburglaan			6		6
Burg. Elzenlaan	7	7			14
Rijswijkse Bos		20			20
Schouwburg	2		2	8	12
Ter Werve			5		5
Jasper en Esther: Rijswijk zuid links van de spoorlijn exclusief Wilhelminapark					
Locatie / straatnaam	Grauwe gans	Canadese gans	Nijlgans	boeren / soepgans	totaal
Smeltkroes			8		8
Clavecimbellaan		3	9		12
van Vredenburglaan		15	4	1	20
J.F. Kennedylaan				4	4
van Mooklaan			4		4
Johanna Vestedijkstraat			2		2
Sportveld Hoekpolder		7			7
Hoekpolder Zwethzone		18	1		19
Weide langs Beatrixlaan			1		1
Sionsweg		13	6		19
Terras van Sion		18			18
Buiten singel			1		1
Beatrixlaan Groenrijk		10	2		12
Poldermeesterstraat		16			16
Nico K. en Rick: Wilhelminapark					
Locatie / straatnaam	Grauwe gans	Canadese gans	Nijlgans	boeren / soepgans	totaal
Strandje zwemvijver		57	16		73
BBQ veld		19			19
Surf vijver			54		54
Betonnen plateaus			6		6
eilandjes surfvijver			3		3
vijver langs het spoor		8			8
Totaal	16	303	152	17	488

EVALUATIE GANZENBEHEER 2019 GEMEENTE RIJSWIJK

BIJLAGE 5. GANZENTELLING 2017

Locatie:	Subgebied:		Adult	Juvinieel	Eieren geprikt
Tubasingel	Waterspeelplaats	Nijlgans	6	21	
Hoekpolder	Schaapweipolder	Nijlgans	5	7	
		Canadese gans	6	8	
vRijnweg	Vogelreservaat Putter	Nijlgans	6	8	
		Canadese gans	4	4	
Marijkesingel	Vijver	Nijlgans	2	8	
ir Haitspad	Sportpark Hoekpolder	Nijlgans	6		
Wilhelminapark	Inrit	Nijlgans	4	15	8
Wilhelminapark	Vijver Parkeerplaats	Nijlgans	6	18	28
		Canadese gans	6	13	17
		Grauwe gans	2	4	
Wilhelminapark	Zwemvijver	Nijlgans	6	18	
		Canadese gans	24	136	
		Grauwe gans	8	13	
Wilhelminapark	BBQveld	Nijlgans	4	12	
		Canadese gans	8	25	
Wilhelminapark	Vliegerheuvel	Nijlgans	6	17	
Wilhelminapark	Surfvijver	Nijlgans	15	43	28
		Canadese gans	16	101	37
		Grauwe gans	21	128	24
Wilhelminapark	Vijver blokhut	Nijlgans	4	14	28
		Canadese gans	10	42	53
		Grauwe gans	8	27	23
		Bastaard gr. Ca.	4	2	
Wilhelminapark	Ganzenlokstrook	Nijlgans	6	9	
		Canadese gans	8	15	
		Grauwe gans	6	15	
Wilhelminapark	Vijver over zwemvijver	Nijlgans	8	15	54
		Canadese gans	12	27	36
		Grauwe gans	16	18	15
Tubasingel	Vijver	Nijlgans	6	21	
't Haantje	Bouwlokatie	Nijlgans	4	18	
		Canadese gans	8	21	
		Boerengans	8		
Locatie:	Subgebied:		Adult	Juvinieel	Eieren

EVALUATIE GANZENBEHEER 2019 GEMEENTE RIJSWIJK

Locatie:	Subgebied:		Adult	Juvinieel	Eieren geprik geprik
v Vredenburgweg	de Voordes (totaal)	Nijlgans	9	23	
v Vredenburgweg	Hoek Beatrixlaan	Nijlgans	5	4	
v Vredenburgweg	Kruisvaarderspark	Nijlgans	4	11	
		Boerengans	1		
Huys te Nieuburglaan	Vijver Rijswijkse bos	Nijlgans	2		
		Canadese gans	2	3	
		Boerengans	10	1	
		Kaapse eend	6		
Huis te Hoornkade	Hoornbrug	Nijlgans	18		
		Boerengans	6	1	
Huize Cromvliet	Vijver	Nijlgans	2	6	
Julialaantje	Schooltuinen	Nijlgans	6	29	
Jaagpad	Veeweides	Boerengans	4		
Poldermeesterstraat	Braakland	Nijlgans	4	9	
		Canadese gans	2	7	
		Boerengans	3	2	
Middendorpweg	Vijver	Nijlgans	8	32	
		Canadese gans	4	13	
		Gauwe gans	17		
Laan van Sion	Pastoor Verburchweg	Canadese gans	8	38	
't Haantje	Bouwlokatie	Nijlgans	8	32	
		Canadese gans	10	41	

			Adult	Juvinieel	Geprikte eieren
Totaal			408	1095	351

BIJLAGE 6. DOORGEVOERDE VERBETERINGEN WAAR WE MEE DOORGAAN

- De samenwerking en gecombineerde inzet van de professioneel faunabeheerder van Duurzaam Fauna advies, medewerkers gemeente Rijswijk en vrijwilligers van WBE Delfland, Dierenbescherming en Dierenambulance voor de uitvoering van het ganzenbeheer.
- De vaste terreinbeheerders van landgoed Te Werve beheren zelf de ganzennesten / eieren en maken geen deel meer uit van het gemeentelijk ganzenbeheer.
- De toepassing van de zogenaamde 'goede doelenregeling' voor het ganzenbeheer waardoor Rijswijkse ambtenaren zich jaarlijks voor het aantal uur van hun wekelijkse dienstverband mogen inzetten voor een goed doel.
- Regie van het ganzenbeheer bij de beleidsmedewerker Dierenwelzijn van gemeente Rijswijk die tevens jachthouder en hoofdvergunninghouder is voor Rijswijk.
- Het beheergebied is uitgebreid met de weilanden langs de Lange Kleiweg en het voormalig volkstuinencomplex bij 't Haantje.
- De methodiek eieren in olie dompelen in het beheergebied Wilhelminapark en de methodiek eieren prikken en/of olie dompelen in de overige beheergebieden.
- Instructie methodiek olie dompelen aan het begin van het seizoen aan de (nieuwe) beheerders Wilhelminapark door de professioneel faunabeheerder van Duurzaam Fauna advies.
- De praktijkinstructie aan de nieuwe vrijwilligers door de professioneel faunabeheerder is beperkt tot twee beheerrondes.
- Aanvang beheerrondes vanaf eind februari omdat Nijlganzen dan al actief broeden.
- Gebruik van het stroomschema methodiek olie dompelen, plattegronden en registratieformulieren in het Wilhelminapark.
- Gebruik van de boot (Wilhelminapark), emmers, maïskiemolie, handdoeken en watervaste stifters.
- Er zijn opvallende blauwe hesjes aangeschaft met achterop de tekst 'Ganzenbeheer Rijswijk' voor de beheerders. Geeft meer begrip en minder vragen bij voorbijgangers.
- Er is een reiskostenvergoeding beschikbaar gesteld voor vrijwilligers woonachtig buiten Rijswijk.
- De vrijwilligers van het ganzenbeheer vallen onder de collectieve vrijwilligersverzekering van gemeente Rijswijk.
- Er zijn snoeischaars aangeschaft om op de eilanden te kunnen snoeien voor betere toegankelijkheid.
- In de piekmaanden maart en april (wanneer zowel de Nijlganzen, de Grauwe ganzen en de Canadese ganzen actief broeden), is gewerkt met een ochtendploeg en een middagploeg.
- Er is gebruik gemaakt van een waadpak voor het beheer op de kleinere eilanden in het Wilhelminapark.
- Ontheffing voor nestbehandeling aangevraagd door gemeente en doorschrijving van deze ontheffing aan beheerders die tevens lid (moeten) zijn van WBE Delfland.
- In het Wilhelminapark is per eiland afzonderlijk een registratieformulier gebruikt in plaats van één registratieformulier voor het totale park.

- Registratie in DORA van het totaalresultaat alle beheergebieden na afloop van het broedseizoen door de beleidsmedewerker Dierenwelzijn.
- In de maanden mei, juni, juli en augustus (zwemseizoen) de aantallen ganzen op de zwemvijver en BBQ veld regelmatig tellen/blijvend monitoren.
- Monitoren van de zwemwaterkwaliteit van de zwemvijver Wilhelminapark via de twee wekelijkse overzichten van Hoogheemraadschap Delfland.
- Deelname landelijke ganzentelling op de derde zaterdag van juli en hierbij Rijswijk opsplitsen in drie telgebieden (Wilhelminapark, links van de spoorlijn, rechts van de spoorlijn) met per telgebied een team van minimaal twee tellers inzetten en in afstemming met WBE Delfland en de tellers van Den Haag en Delft.
- Er is meer inzicht gekregen in de (effectieve) mogelijkheden van landschappelijke ingrepen om de ganzenpopulatie weg te krijgen van de zwemvijver.
- Er is intensiever gecommuniceerd over de Rijswijkse aanpak met diverse persberichten in lokale en regionale kranten, een reportage door Omroep West <https://www.omroepwest.nl/nieuws/3817585/Maiskiemolie-wondermiddel-tegen-ganzenoverlast> en meer aandacht op sociale media door de vrijwilligers.
- Politie is tijdig geïnformeerd over data, tijdstip en locaties van het ganzenbeheer.
- Er zijn geen roofvogels meer ingezet om de ganzen te verjagen.
- Deelname provinciale ambtelijke werkgroep voor het opstellen van het convenant 'Voorkomen vogelaanvaringen Rotterdam the Hague Airport' naar voorbeeld van Schiphol.
- Het gericht plaatsen van waarschuwborden voor overstekende ganzen om verkeersaanrijdingen te voorkomen.
- Advies geven aan bedrijven/organisaties die overlast ondervinden van ganzen.
- Advies geven aan inwoners die hinder/overlast ervaren van ganzen.
- Waardering voor de inzet van de deelnemers/vrijwilligers van het ganzenbeheer tijdens de seizoenafsluiting eind september.

EVALUATIE GANZENBEHEER 2019 GEMEENTE RIJSWIJK

BIJLAGE 7. ZWEMWATER MEETNET ZWEMWATERKWALITEIT 2019

Zwemwatermeetnet HH van Delfland 2019

eis: ≤1800   eis: ≤400   eis: ≤12,5   eis: ≤2,5

Datum	Locatiecode	Naamgeving op zwemwater-bord	E-Coli kve/dl	Intest.Ent. kve/dl	Fluor ug/l	Biovol. mm ³ /l	afgekondigde maatregel	Opmerking	Speciaal
15-4-2019	OW412-029	Plas Wilhelminapark	<15	<15	0,5	0,0			
6-5-2019	OW412-029	Plas Wilhelminapark	180	<15	1,4	0,0			
20-5-2019	OW412-029	Plas Wilhelminapark	<15	46	1,5	0,0	waarschuwing	Onveilige bodem	maatregel is door ODMH afgekondigd n.a.v. het veiligheidsrapport
3-6-2019	OW412-029	Plas Wilhelminapark	130	15	1,8	0,0			
17-6-2019	OW412-029	Plas Wilhelminapark	77	<15	14,0	7,1	waarschuwing	blauwalg	Abusievelijk water uit de visvijver gepompt na werkzaamheden aan de bodem.
24-6-2019	OW412-029	Plas Wilhelminapark	-	-	1,0	0,0	Waarschuwingen ingetrokken		Systeem robuust genoeg om ingepompte blauwalg te verwerken.
1-7-2019	OW412-029	Plas Wilhelminapark	160	45	2,1	0,0			
15-7-2019	OW412-029	Plas Wilhelminapark	440	61	1,8	0,0			

EVALUATIE GANZENBEHEER 2019 GEMEENTE RIJSWIJK

BIJLAGE 8. OVERZICHT MELDINGEN GANZEN DIERENAMBULANCE 2017

Datum	Ophaaladres	Reden	Ras
14-04-2017	Sammersweg	Overleden, aanrijding	Boerengans
04-10-2017	Delftweg	Verzwakt, Mager	Boerengans
11-11-2017	Lange Kleiweg	Verzwakt, Mager	Boerengans
21-01-2017	Prinses Beatrixlaan	Gewond, gebroken poot	Canadese Gans
04-03-2017	Van Vredenburgweg	Draad, vishaak	Canadese Gans
16-03-2017	Julialaantje	Verzwakt, Mager	Canadese Gans
02-04-2017	Prinses Beatrixlaan	Overleden, aanrijding	Canadese Gans
21-04-2017	Madame Curielaan	Overig	Canadese Gans
29-04-2017	Van Vredenburgweg	Overleden	Canadese Gans
02-06-2017	A4	Moeder met 5 jongen	Canadese Gans
30-06-2017	Prinses Beatrixlaan	Overleden, aanrijding	Canadese Gans
01-07-2017	Prinses Beatrixlaan	Overleden, aanrijding	Canadese Gans
03-07-2017	Patentlaan	Gewond, gebroken vleugel	Canadese Gans
07-07-2017	van Vredenburgweg	Overleden, botulisme	Canadese Gans
09-07-2017	Kessler Park	Overleden, botulisme	Canadese Gans (5x)
14-07-2017	Hazepad	Gewond, gebroken vleugel	Canadese Gans
16-07-2017	Kessler Park	Verzwakt, Mager	Canadese Gans
29-07-2017	Laan van 't 't Haantje	Overleden	Canadese Gans
24-10-2017	Madame Curielaan	Ziek, Gewond	Canadese Gans
24-10-2017	Madame Curielaan	Overleden, aanrijding	Canadese Gans
14-05-2017	Wilhelminapark	Draad, vishaak	Gans (onbekend)
19-05-2017	Martin Luther Kinglaan	Kant te hoog voor jong	Gans (onbekend)
28-07-2017	Tubasingel	Overleden, botulisme	Gans (onbekend)
28-07-2017	Tubasingel	Overleden, botulisme	Gans (onbekend)
28-07-2017	Tubasingel	Ziek, botulisme	Gans (onbekend)
21-09-2017	Dr. H.J. van Mooklaan	Overleden, aanrijding	Gans (onbekend)
13-12-2017	Julialaantje	Ziek, botulisme	Gans (onbekend)
25-03-2017	A4	Overleden, aanrijding	Grauwe Gans
15-02-2017	Florence Nightingalestraat	Overleden	Nijlgans
18-04-2017	Prinses Beatrixlaan	Overleden, aanrijding	Nijlgans
15-05-2017	Goedendorplaan	Ziek, Gewond	Nijlgans
02-06-2017	Winston Churchillaan	Jong moederloos	Nijlgans
04-06-2017	Handelskade	Bekneld	Nijlgans
04-06-2017	Handelskade	Bekneld	Nijlgans
09-06-2017	Ds van den Boschlaan	Gewond, steekvleugel	Nijlgans
10-06-2017	Ds van den Boschlaan	Gewond, steekvleugel	Nijlgans
14-06-2017	Sir Winston Churchillaan	Gewond, gebroken vleugel	Nijlgans
16-06-2017	Ds van den Boschlaan	Gewond, steekvleugel	Nijlgans
18-06-2017	A13	Overleden, aanrijding	Nijlgans
01-07-2017	Sir Winston Churchillaan	Ziek, botulisme	Nijlgans
04-07-2017	Karel Doormanlaan	Draad, vishaak	Nijlgans
05-07-2017	Terras van Sion	Ziek, Gewond	Nijlgans
07-07-2017	van Vredenburgweg	Ziek, botulisme	Nijlgans
08-07-2017	Julialaantje	Ziek, verzwakt, mager	Nijlgans
17-07-2017	Goedendorplaan	6 jonge ganzen verplaatst	Nijlgans
22-07-2017	Prinses Beatrixlaan	Draad, vishaak	Nijlgans
25-07-2017	Citerstraat	Draad, vishaak	Nijlgans
28-07-2017	Tubasingel	Overleden, botulisme	Nijlgans
29-07-2017	Tubasingel	Overleden, botulisme	Nijlgans

Overzicht meldingen ganzen Dierenambulance 2018

Datum	Ophaaladres	Reden	Ras
2-2-2018	generaal spoorlaan	Overleden, aangereden	Nijlgans
11-2-2018	Leeuwendaallaan 98	Ziek, Gewond, aanrijding fiets	Grauwe Gans
14-2-2018	Delftweg	Ziek, Gewond	Grauwe Gans
18-2-2018	Ocarinalaan 39	Jong, Oud	Nijlgans
22-2-2018	Kessler Park 1	Jong, Oud	Nijlgans
27-2-2018	Kessler Park 1	Ziek, Gewond, gebroken poot	Nijlgans
27-2-2018	Kessler Park 1	Ziek, Gewond	Nijlgans
4-3-2018	Burgemeester Elzenlaan	Overleden	Canadese Gans
16-3-2018	Pr. Beatrixlaan	Overleden	Gans (onbekend)
23-3-2018	Strijplaan	Verkeersslachtoffer	Boerengans
27-3-2018	A13	Gewond, aanrijding	Gans (onbekend)
2-4-2018	Dominee van den Boschlaan	Verkeersslachtoffer	Nijlgans
8-4-2018	Prinses Beatrixlaan	Overleden	Canadese Gans
8-4-2018	Prinses Beatrixlaan	Overleden	Canadese Gans
11-4-2018	Sammersweg 8	Ziek, Gewond	Gans (onbekend)
12-4-2018	Burgemeester Elzenlaan	Overleden, aangereden	Grauwe Gans
20-4-2018	Tubasingel	Ziek, Gewond	Canadese Gans
1-5-2018	van Vredenburgweg	Ziek, Gewond	Gans (onbekend)
11-5-2018	Pr. Beatrixlaan	Jong, Oud	Canadese Gans
11-5-2018	Pr. Beatrixlaan	Jong, Oud	Canadese Gans
13-5-2018	Bogaardplein	Verkeersslachtoffer	Nijlgans
14-5-2018	van Vredenburgweg	Ziek, Gewond	Boerengans
16-5-2018	van Vredenburgweg	Jong, Oud	Canadese Gans
17-5-2018	van Vredenburgweg	Overleden	Nijlgans
19-5-2018	Wethouder brederodelaan	Verzwakt, Mager	Nijlgans
21-5-2018	Julialaantje 26	Overleden	Canadese Gans
24-5-2018	Zuiderweg	Overig	Gans (onbekend)
2-6-2018	Wilhelminapark	Ziek, Gewond	Gans (onbekend)
7-6-2018	Spieringsweteringweg	Ziek, Gewond	Gans (onbekend)
9-6-2018	Stadhoudersstraat	Ziek, Gewond	Canadese Gans
10-6-2018	Hazepad	gebroken vleugel	Nijlgans
15-6-2018	van Vredenburgweg 475	Ziek, Gewond poot	Nijlgans
30-6-2018	van Rijnweg	Ziek, Gewond poot	Grauwe Gans
2-7-2018	Jaagpad 7	Verzwakt, Mager	Nijlgans
7-7-2018	't Haantje		Grauwe Gans
7-7-2018	Wilhelminapark	Ziek, Gewond	Canadese Gans
8-7-2018	jaagpad		Gans (onbekend)
14-7-2018	Diepenhorstlaan	Verkeersslachtoffer	Canadese Gans
19-7-2018	Lange Kleiweg 58	Ziek, Gewond poot	Canadese Gans
25-7-2018	Wilhelminapark		Canadese Gans
1-8-2018	jaagpad	Aangereden	Canadese Gans
11-9-2018	Laan te Blotinghe 1	Verzwakt, Mager	Nijlgans
19-9-2018	Polakweg 12	Overlast	Canadese Gans
19-9-2018	Polakweg 12	Overlast	Canadese Gans
23-10-2018	Kessler Park 1	Ziek, Gewond	Gans (onbekend)
19-11-2018	Hazepad	Ziek, Gewond	Nijlgans
21-11-2018	't Haantje	Ziek, Gewond	Canadese Gans
12-12-2018	Burgemeester Elzenlaan 221	Overleden	Nijlgans

Overzicht meldingen ganzen Dierenambulance 2019 tot en met Juli

Datum	Ophaaladres	Reden	Ras
3-2-2019	Pr. Beatrixlaan	Jong, verdronken.	Nijlgans
3-2-2019	Pr. Beatrixlaan	Jong, verdronken,	Nijlgans
13-2-2019	Julialaantje	Gewond, oorzaak onbekend	Gans (onbekend)
2-3-2019	Nassaukade	Overleden	Gans (onbekend)
4-3-2019	Burgemeester Elsenlaan	Overleden	Gans (onbekend)
10-3-2019	Lange Kleiweg 80	Gewond gebroken poot	Nijlgans
1-4-2019	Burgemeester Elzenlaan	Overleden	Canadese Gans
2-4-2019	Burgemeester Elsenlaan 221	Overleden, aangereden	Nijlgans
5-4-2019	A4	Overleden, aangereden	Nijlgans
6-4-2019	Treubstraat 12	Verkeersslachtoffer	Nijlgans
14-4-2019	Burgemeester Elsenlaan	Verkeersslachtoffer	Canadese Gans
20-4-2019	Generaal Spoorlaan	Overig	Gans (onbekend)
26-4-2019	Kessler Park 1	Opgesloten, bevrijd	Canadese Gans
10-5-2019	Titus Brandsmastraat	Verzwakt, Mager	Canadese Gans
12-5-2019	Middendorpweg	Verzwakt, Mager	Canadese Gans
18-5-2019	Sir Winston Churchillaan 273	Gewond, aangereden	Canadese Gans
31-5-2019	Tubasingel	Gewond, draad, vishaak	Nijlgans
6-6-2019	Clavecimbellaan	Gewond, draad, vishaak	Canadese Gans
9-6-2019	Huis te Hoornkade 21	Jong verdronken.	Grauwe Gans
12-6-2019	A4	Verkeersslachtoffer	Grauwe Gans
12-6-2019	Dr. H.J. van Mooklaan	Ziek, Gewond, gebroken poot	Nijlgans
13-6-2019	Dr. H.J. van Mooklaan	Zelfde gans nu meegenomen.	Nijlgans

in geel de aanrijdingen met ganzen